Валерія ГОРБАЧОВА,
доктор філософії (PhD), асистент кафедри
права гуманітарно-правового факультету
Національного аерокосмічного університету
«Харківський авіаційний інститут», Харків, Україна
ORCID: https://orcid.org/0009-0009-8684-6229
e-mail: lera.semik1996@gmail.com,

DOI: https://doi.org/10.32620/pls.2025.67.08

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ТА СТІЙКОСТІ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Анотація: *Євроатлантична інтеграція є стратегічним курсом України, що вимагає збереження національної самобутності в межах загальноєвропейського простору. У центрі уваги безпекової політики Європейського Союзу – захист критичної інфраструктури як ключової складової стійкості європейської архітектури безпеки. Формування Європейської програми захисту критичної інфраструктури (EPCIP), впровадження директив, рекомендацій та механізмів координації між державами-членами сприяють узгодженій реакції на сучасні загрози. Прийняття Директиви CER і посилення співпраці з НАТО засвідчують послідовну еволюцію політики ЄС. Забезпечення стійкості критичних об'єктів вимагає інтеграції національних зусиль.*

Ключові слова: *ЄС, критична інфраструктура, безпекова політика, стійкість, Директива CER.*

Євроатлантична інтеграція є незворотним напрямом розвитку української держави, що є цивілізаційним вибором, зробленим українським народом і підтвердженим високою ціною значних втрат. Протягом останніх років Україна здійснила рішучі кроки у напрямку зближення з Європейським Союзом. Разом з тим, процес входження до ЄС не повинен призводити до втрати національної самобутності України в загальноєвропейському просторі. У цьому контексті надзвичайно важливо усвідомлювати, яким чином національні інтереси окремих країн-членів ЄС узгоджуються в межах функціонування цієї наднаціональної структури. Особливої уваги потребує питання загальноєвропейської безпекової політики у сфері захисту критичної інфраструктури.

Європейський Союз, як наднаціональне утворення, поступово формує власні інструменти безпекової та оборонної політики. Як зазначено у звіті Служби досліджень Конгресу США, розвиток Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС упродовж двох десятиліть дозволив цьому об'єднанню вийти за межі виключно економічного суб'єкта, доповнивши його ідентичність новим вагомим виміром – безпековим компонентом [1]. Водночас ключовим викликом для цієї політики залишається забезпечення узгодженості позицій суверенних держав-членів, які можуть мати різні погляди, пріоритети та переваги щодо спільного курсу дій. У першій редакції Європейської стратегії безпеки 2003 року було вказано на трансформацію безпекового середовища після завершення холодної війни. Зміни проявилися у відкритості кордонів, зростанні потоків товарів та інвестицій, технологічному поступі, поширенні демократичних цінностей та підвищенні впливу недержавних учасників міжнародних відносин на міждержавні відносини, що у свою чергу, посилило взаємозалежність європейської інфраструктури, зокрема в таких сферах як транспорт, енергетика, телекомунікації, що зробило її водночас більш уразливою. У зв'язку з цим захист критичної інфраструктури, а точніше, ефективна реалізація заходів такого захисту на рівні Європейського Союзу, розглядається як своєрідний захист самого формату європейської інтеграції.

Захист загальноєвропейської критичної інфраструктури розглядається як окремий напрям безпекової політики, що розвивається у контексті формування загальної архітектури безпеки в Європейському Союзі. Процес ґрунтується на положеннях, передбачених Стокгольмською програмою та Стратегією внутрішньої безпеки ЄС, зокрема у частині досягнення цілей щодо запобігання тероризму, радикалізації і вербуванню, а також підвищення стійкості Європи до кризових ситуацій і стихійних лих. Такий підхід пов'язаний із питанням визначення змісту та меж безпекової політики ЄС, а також з тим, наскільки вона має впливати на національну політику держав-членів. Взагалі питання практичного впровадження заходів із захисту критичної інфраструктури увійшло до порядку денного

безпекової політики ЄС лише після того, як виник страх перед наслідками, які можуть виникнути у разі припинення функціонування або аварії на об'єктах критичної інфраструктури, що можуть поширитися за межі однієї держави і вплинути на інші країни Європейського Союзу. Поштовхом до усвідомлення цієї загрози стали терористичні акти, що відбулися у березні 2004 року в Мадриді, які привернули увагу до необхідності політичного врегулювання питання захисту критичної інфраструктури. У червні того ж року Європейська Рада доручила Європейській Комісії підготувати відповідну стратегію. Першою ініціативою, запропонованою комісією, став документ під назвою «Захист критичної інфраструктури в боротьбі з тероризмом», у якому анонсувалося започаткування Європейської програми захисту критичної інфраструктури (EPCIP). Програма була спрямована на ідентифікацію об'єктів критичної інфраструктури, аналіз їхньої вразливості та взаємозалежності, а також розробку рішень щодо підвищення рівня захисту на основі комплексного підходу до аналізу загроз (all-hazard approach). У документі наголошувалося на необхідності інтеграції заходів програми до системи планування діяльності правоохоронних органів та служб цивільного захисту країн ЄС, а також підвищення обізнаності щодо терористичних загроз. Питання створення програми EPCIP, формування її цілей, принципів та механізмів реалізації на загальноєвропейському рівні отримали подальший розвиток у Зеленій книзі, опублікованій Європейською Комісією у листопаді 2005 року. У 2008 році було ухвалено Директиву 2008/114, яка визначала обов'язки держав-членів Європейського Союзу щодо ідентифікації загальноєвропейської критичної інфраструктури та забезпечення належного інформування з відповідних питань. Крім того, документ передбачав додаткові зобов'язання для операторів, тобто суб'єктів господарювання, які володіють або здійснюють управління об'єктами критичної інфраструктури, зокрема щодо наявності детально розроблених планів безпеки [2, с. 119-120].

Нині ж з огляду на зростаючу ймовірність появи нових викликів і загроз безпеці життєдіяльності, зокрема зумовлених збройною агресією російської федерації проти України, Європейський Союз усвідомив необхідність узгоджених дій між державами-членами, національними органами влади, інституціями ЄС та операторами критичної інфраструктури для забезпечення належного рівня стійкості у наданні життєво важливих послуг на спільному ринку. У грудні 2022 року Рада ЄС затвердила Рекомендації щодо скоординованого підходу до забезпечення стійкості критичної інфраструктури, якими передбачено впровадження необхідних інструментів та координацію дій на рівні ЄС задля підвищення готовності до безпекових інцидентів та забезпечення безперервності надання життєво важливих послуг [3]. Державам-членам рекомендовано застосовувати методологію оцінювання ризиків критичної інфраструктури на основі підходу «all-hazard», що враховує вплив загроз будь-якого характеру, а також адаптувати до цього національні системи ризик-аналізу. Крім того, країни ЄС мають розпочати розроблення заходів з підвищення стійкості інфраструктур відповідно до положень оновленого законодавства, приділяючи особливу увагу міждержавній співпраці, обміну інформацією з Єврокомісією, виявленню транскордонних загроз та посиленню підтримки операторів для забезпечення їх належного функціонування. Значну увагу рекомендовано зосередити на організації навчань і тренінгів з питань стійкості критичної інфраструктури із залученням експертного середовища, а також стимулювати участь фахівців у відповідних програмах підвищення кваліфікації.

У той самий період Рада Європейського Союзу ухвалила нову Директиву щодо стійкості критичних об'єктів, відому як Директива CER [4]. На початку 2023 року було оголошено про синхронізацію зусиль Європейського Союзу та НАТО у сфері забезпечення стійкості критичної інфраструктури. Директива CER передбачає низку положень, спрямованих на підвищення рівня безпеки та функціональної надійності критично важливих об'єктів. Вона встановлює обов'язок держав-членів ЄС здійснювати конкретні заходи для забезпечення безперервності надання послуг, що мають життєво важливе значення для підтримання базових суспільних функцій і економічної діяльності. Також передбачається необхідність розроблення національних стратегій, спрямованих на зміцнення стійкості діяльності операторів критичної інфраструктури, які забезпечують надання таких послуг. Для підтримки імплементації положень Директиви створюється консультативно-координаційний механізм на рівні Європейської комісії, який передбачає розробку відповідних нормативних і методичних матеріалів для держав-членів ЄС та операторів критичної інфраструктури, зокрема шляхом створення Групи стійкості операторів критичної інфраструктури. Крім того, передбачено інститут консультативної місії, що здійснює оцінку виконання операторами передбачених заходів для забезпечення безперебійного функціонування критичних об'єктів.

Отже, хоча провідна роль у забезпеченні безпеки критичної інфраструктури покладається на держави-члени Європейського Союзу, необхідність посилення координації на загальносоюзному рівні є обґрунтованою, зокрема у випадках загроз, що можуть одночасно впливати на кілька країн. У зв'язку з цим передбачається впровадження механізмів координації в межах ЄС. Особлива увага приділяється міжнародним зусиллям, спрямованим на ефективне усунення ризиків і підвищення стійкості суб'єктів, які експлуатують критичну інфраструктуру як на

території Європейського Союзу, так і в третіх країнах або міжнародних водах.

Бібліографічні посилання

1. The European Union: Foreign and SecurityPolicy. Congressional Research Service. URL: https://www.fas.org/sgp/crs/row/R41959.pdf (дата звернення: 14.03.2025).
2. Бірюков Д. С. Захист критичної інфраструктури в безпековій політиці країн ЄС. Стратегічні пріоритети. Серія:: Політика. 2016. № 1. С. 118–125.
3. Council Recommendationof 8 December 2022 on a Union-wide coordinated approach to strengthen the resilience of critical infrastructure 2023/C 20/01. EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content /EN/TXT/ ?uri =CELEX :32023H0120(01) (дата звернення: 14.03.2025).
4. Directive (EU) 2022/2557. EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/ ?uri=CELEX:32022L2557 (дата звернення: 14.03.2025).

V.Gorbachova

Ensuring the protection and resilience of critical infrastructure in foreign countries (using the example of the EU).

Abstract: Euro-Atlantic integration is a strategic course of Ukraine, which requires the preservation of national identity within the European space. The focus of the European Union's security policy is the protection of critical infrastructure as a key component of the resilience of the European security architecture. The formation of the European Programme for Critical Infrastructure Protection (EPCIP), the implementation of directives, recommendations and coordination mechanisms between Member States contribute to a coordinated response to modern threats. The adoption of the CER Directive and enhanced cooperation with NATO demonstrate the consistent evolution of EU policy. Ensuring the resilience of critical facilities requires the integration of national efforts into the Union-wide security system, taking into account the growing challenges of modernity.

Keywords: EU, critical infrastructure, security policy, resilience, CER Directive.

Зразок для цитування:

Горбачова В. Правове забезпечення захисту та стійкості критичної інфраструктури в Європейському союзі. Пропілеї права та безпеки, 2025. №6-7. С. 41-43. DOI: https://doi.org/ 10.32620/pls.2025.67.08.

o